

TEORIA I FILOZOFIA PRAWA

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

ZAJĘCIA ORGANIZACYJNE

21 II
2018

Zajęcia organizacyjne

J. Zajadło, Po co prawnikom filozofia prawa?

Wolters Kluwer

o Rozdział 1. Niebezpieczne rozumowania
prima facie: prawnik – rzemieślnik czy
prawnik filozof?

o Rozdział 2. Prawo a filozofia w praktyce:
tylko łatwe czy także trudne przypadki?

07 III
2018

Charakterystyka i metodologia prawoznawstwa

J. Wróblewski, Teoria państwa i prawa, PWN 1979.

o Rozdział 1. Charakterystyka prawoznawstwa

o Rozdział 2. Filozoficzne oraz metodologiczne
zagadnienia teorii państwa i prawa

28 II
2018

Pozytywizm prawniczy (J. Austin, H.L.A. Hart), integralna filozofia prawa (R. Dworkin)

M. Zirk-Sadowski, Wprowadzenie do filozofii prawa
Wolters Kluwer

o Rozdział 1.4. Pierwotny pozytywizm prawniczy

o Rozdział 1.5. Wyrafinowany pozytywizm
prawniczy

o Rozdział 2. Integralna filozofia prawa a
pozytywistyczna filozofia prawa

14 III
2018

System prawa

J. Wróblewski, Teoria państwa i prawa,

PWN 1979

o Rozdział 1. System prawa

E. Łętowska, „Multicentryczność” systemu prawa i
wykładnia jej przyjazna [w:] L. Ogieńko, W.
Popiołek, M. Szpunar (red.), Rozprawy prawnicze.
Księga pamiątkowa profesora Maksymiliana
Pazdana, Kraków 2005, s. 1127 – 1146.

ZAJĘCIA ORGANIZACYJNE

21 III
2018

Wykładnia i stosowanie prawa

J. Wróblewski, Teoria państwa i prawa, PWN
1979.

o Rozdział 21. Wykładnia prawa

o Rozdział 22. Stosowanie prawa

J. Zajadło, Nieposłuszeństwo sędziowskie,
„Państwo i Prawo” 1/2016, s. 18 – 39.

28 III
2018

KOŁOKWIUM

04 IV
2018

Ewentualne poprawy kolokwium (dotyczy wyłącznie ocen niedostatecznych)

Poprawa kolokwium na ocenę na ocenę wyższą – możliwe tylko o 0,5 oceny wyżej.
Rozmowa.

Podsumowanie zajęć. Wystawianie ocen

po co prawnikom filozofia prawa?

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

PO CO PRAWNIKOM FILOZOFIA PRAWA?

JERZY ZAJADŁO

- o co filozofia prawa może dać poszczególnym dogmatykom prawniczym, w obrębie których Państwo funkcjonują?
Jak jest wykorzystywana?
- o zazwyczaj, w potocznym odbiorze filozofia kojarzy się z czymś tak odległym, mglistym, metafizycznym i oderwanym od rzeczywistości, że w konsekwencji staje się synonimem kontryfaktyczności i niepraktyczności

TEORIA I FILOZOFIA PRAWA

- o TiFP ma być klamrą spinającą w pewną całość edukację rozpoczętą od podstawy prawniczego warsztatu w ramach wstępu do prawoznawstwa, a w „środku” wypełnioną konkretnymi dogmatykami prawniczymi.
- o w tym kontekście filozofia prawa jest jakby postawieniem „kropki nad i” – ujęciem prawa nie przez pryzmat prawa administracyjnego, cywilnego, finansowego, konstytucyjnego, karnego itp. lecz idei prawa jako całościowego systemu, i to „z lotu ptaka

PO CO PRAWNIKOM FILOZOFIA PRAWA?

JERZY ZAJADŁO

o czy filozofia prawa jest tylko niezbędnym (zbędnym?)
i uświęconym tradycją elementem prawniczej erudycji,
zakorzenionym w klasycznym modelu kształcenia, czy też może
ma jednak pewien wymiar praktyczny, konieczny (niekonieczny?)
w pracy przyszłego sędziego, prokuratora, notariusza, radcy
prawnego, adwokata?

MAREK ZIRK - SADOWSKI

Filozofię można uprawiać na dwa sposoby:

o od filozofii ku prawu (civil law)

- * zazwyczaj polega ona na refleksji od wielkich systemów filozoficznych – ku prawu. (włączeniu ogólnej refleksji nad prawem do wielkich systemów filozoficznych)
- * jest to perspektywa typowa dla filozofów niekoniecznie będących prawnikami

o od prawa ku filozofii (common law)*

- * filozofia prawa budowana przez prawników, których refleksja podążała od prawa ku filozofii. (ogólna refleksja nad prawem, która rozpoczyna się od zawodowego namysłu prawników nad zjawiskami prawnymi)

charakterystyka i metodologia prawoznawstwa

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

CHARAKTERYSTYKA I METODOLOGIA PRAWOZNAWSTWA

NAUKI
HISTORYCZNO-
PRAWNE

SZCZEGÓŁOWE
NAUKI PRAWNE
(DOGMATYKI
PRAWNICZE)

OGÓLNA NAUKA O
PRAWIE (FILOZAFIA
PRAWA I TEORIA
PRAWA)

NAUKI
POMOCNICZE

CHARAKTERYSTYKA I METODOLOGIA PRAWOZNAWSTWA

INTEGRACJA WEWNĘTRZNA I ZEWNĘTRZNA PRAWOZNAWSTWA

„Chcąc rozumieć prawo, chcąc wniknąć w jego ducha, trzeba znać i rozumieć społeczeństwo, którego życiem to prawo ma rządzić, znać warunki, w których żyje ono. Musi więc prawnik uwzględniać zarówno podłoże historyczne, psychologiczne, moralne, ekonomiczne danego środowiska. Musi rozumieć tendencje rozwojowe. Wtedy będzie on tworzył lub stosował prawo świadomie, nie bezdusznie, wyjdzie poza rutynę, nie będzie hamował życia, lecz zaspakajał wysuwane przez nie postulaty”

Wacław Komarnicki

WIELOPŁASZCZYZNOWOŚĆ METODOLOGICZNA

„Rośnie przekonanie, że prawo jest zjawiskiem złożonym i że, w związku z tym, wielości jego płaszczyzn (aspektów, wymiarów) powinna odpowiadać dostatecznie bogata koncepcja prawoznawstwa, wiążąca je z naukami pozaprawnymi i oparta na dostatecznie rozbudowanym fundamencie założeń filozoficzno-metodologicznych.”

Jerzy Wróblewski

CHARAKTERYSTYKA I METODOLOGIA PRAWOZNAWSTWA

PŁASZCZYZNA BADAWCZA: KAZIMIERZ OPAŁEK I JERZY WRÓBLEWSKI

Możemy mówić o dwojakim rozumieniu zwrotu „płaszczyzna badawcza” - ontologicznym i metodologicznym”

w **ontologicznym** ujęciu powiemy, że:

„**Prawo rozpatrujemy na płaszczyźnie P**”,

o gdy **istnieją zjawiska typu P** i prawo może być rozpatrywane jako zjawisko typu P,

o a **typologia** zjawisk opiera się na przyjętej **ontologii**.

w **metodologicznym** ujęciu powiemy natomiast, że:

„**Prawo rozpatrujemy na płaszczyźnie P**”,

o wtedy, gdy **istnieją zjawiska typu P** i prawo może być rozpatrywane jako zjawisko typu P,

o a w nauce w czasie T istnieją **metody i techniki badawcze** stosowane do zjawisk typu P

o oraz **aparat pojęciowy i zespół twierdzeń** dotyczących zjawisk typu P.

PŁASZCZYZNA BADAWCZA: ANDRZEJ KOJDER

Płaszczyzna oznacza **rodzaj podejścia do badania zjawisk prawnych**, uzależniony od tego, jak jest postrzegana sama **istota prawa**. Metody badań tych zjawisk są więc pochodną przyjętej przez danego badacza **ontologicznej koncepcji prawa**

pozytywizm prawniczy (J. Austin, H.L.A. Hart)

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

POZYTYWIZM PIERWOTNY

PIERWOTNY POZYTYWIZM PRAWNICZY

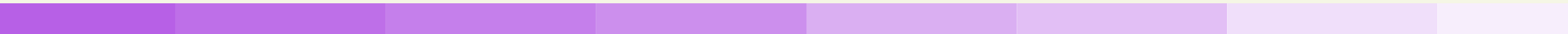
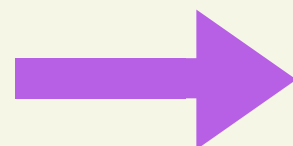
- o czy i dlaczego pozytywizm możemy utożsamiać z metodą formalno-dogmatyczną?
- o jak wygląda proces stosowania prawa?
- o sylogizm logiczny a sylogizm prawniczy?
- o w jaki sposób J. Austin charakteryzuje prawo pozytywne?
- o jak przedstawia się krytyka pozytywizmu?
- o w jaki sposób przejawia się prawo jako pewien obiekt poznania prawnego?

WYRAFINOWANY POZYTYWIZM PRAWNICZY

- o prace H. L. A. Harta uwzględniły osiągnięcia metod analitycznych
- o wyrafinowany pozytywizm odkrywa dla filozofii prawa rolę języka prawa w konstytuowaniu instytucji prawnych
- o skutki filozofii analitycznej dla jurysprudencji H.L.A. Harta
- o czego według H.L.A. Harta wymaga poznanie prawa?
- o co powoduje, że ludzie skłonni są do kierowania się prawem?

GŁÓWNY PROBLEM
POZYTYWIZMU PIERWOTNEGO

POZYTYWIZM WYRAFINOWANY

WYRAFINOWANY POZYTYWIZM PRAWNICZY

prawo – związek reguł pierwotnych i wtórnych:

- 1) **reguły pierwotne** = normy zawierające bezpośrednio polecenia określonych zachowań
 - reguły wobec których adresaci przyjmują w akcie ich poznania **wewnętrzny punkt widzenia**, który odróżnia normy moralne i prawne od pozostałych reguł społecznych
 - * muszą istnieć w każdym społeczeństwie,
 - * nakładają obowiązki (duty-imposing rules),
 - zbiór tych reguł nie jest jeszcze systemem prawa, gdyż brak tutaj czynnika jednoczącego reguły (prócz akceptacji przez grupę ludzi), a także wewnętrznych powiązań między nimi

NIEPEWNOŚĆ CO DO PRAWA + STATYCZNY
CHARAKTER REGUŁ + NIESKUTECZNOŚĆ
POZYTYWIZMU PIERWOTNEGO

Zdaniem H.L.A Harta zachodzi konieczność uzupełnienia reguł pierwotnych, regułami wtórnymi trzech rodzajów (odpowiednio do wskazanych powyżej braków):

- 2) **reguły wtórne** = normy zawierające bezpośrednio polecenia określonych zachowań
 - o **reguły orzekania** (the rules of adjudication)
 - recepta na nieskuteczność
 - o **reguły zmiany** (the rules of adjudication)
 - recepta na nieskuteczność
 - o **reguła uznania** (a rule of recognition)
 - recepta na niepewność co do prawa

POZYTYWIZM WYRAFINOWANY

WYRAFINOWANY POZYTYWIZM PRAWNICZY

- o reguły pierwotne a reguły wtórne
- o najwyższa norma uznania
- o warunki konieczne do istnienia prawa wg H.L.A Harta

WEWNĘTRZNY PUNKT WIDZENIA

- o wewnętrzny punkt widzenia:
 - jak rozumieć postawę krytyczno – refleksyjna?

PROBLEM OTWARTEJ TEKSTOWOŚCI

- o co składa się na minimum treści prawa natury w ujęciu H.L.A. Harta?

PROBLEM DYSKRECJONALNOŚCI SĘDZIOWSKIEJ

- o "otwarta tekstowość" a nieostrość
- o problem dyskrecjonalności sędziowskiej

integralna filozofia prawa (R. Dworkin)

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

INTEGRALNA FILOZOFIA PRAWA

INTEGRALNA FILOZOFIA PRAWA

- o "trzecia droga w jurysprudencji"
- o krytyka pozytywizmu Hartowskiego
- o reguły a zasady:
 - czy jedno i drugie są normami postępowania?
- o "instytucjonalne poparcie" (institutional support)

Dworkin uważa, że problem dyskrecjonalności sędziowskiej jest w pozytywizmie następstwem dwóch tez głoszonych przez Harta:

- 1) prawo składa się wyłącznie z reguł ogólnych,
- 2) prawo jest oddzielone od moralności, co ma doprowadzić do uchwycenia istoty prawa, poprzez odpowiedź na pytanie: jakie jest właściwe uzasadnienie decyzji sądowej?

DWORKINOWSKA KRYTYKA TEORII REGUŁ

PRAWO JEST FAKTEM INTERPRETACYJNYM

SĘDZIA HERBERT I SĘDZIA HERKULES

- o "brać prawa poważnie"
- o w jaki sposób dojść do optymalnej kultury prawnej?

system prawa

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

SYSTEM PRAWA

o czego nie zaliczamy do systemu prawa?

o więzi w systemie prawa.

NIESPRZECZNOŚĆ SYSTEMU PRAWA

ZUPEŁNOŚĆ

LUKI W PRAWIE

PRAKTYKA PRAWOTWÓRCZA
(PRECEDENS I ZWYCZAJ)

multicentryczność systemu prawa

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

MULTICENTRYCZNOŚĆ SYSTEMU PRAWA

???

- o Lech Morawski zwraca uwagę na to, że rozumienie systemu prawa oparte na paradygmacie wywiedzionym z pozytywizmu prawniczego i normatywizmu wydaje się być dzisiaj anachronizmem
- o współczesne systemy prawne coraz mniej przypominają układ monocentryczny (opisywany przez H. Kelsena i obrazowany najczęściej jako piramida, na której szczycie znajduje się państwo jako główne centrum decyzyjne), a coraz bardziej konglomerat, w którym znajduje się wiele autonomicznych i niezależnych, choć wzajemnie oddziałujących na siebie centrów decyzyjnych

MULTICENTRYCZNOŚĆ

Multicentryczność – oznacza konieczność akceptacji samego faktu, że różne centra decyzyjne mogą w wiążący sposób wypełniać swoim działaniem tę samą przestrzeń prawną. Dotyczy to zarówno tworzenia prawa, jego interpretacji i stosowania.

- o jak umożliwić współistnienie, delimitację sfer wpływu i – w konsekwencji – jednoczesne funkcjonowanie wielu ocen i podział władzy (kompetencji) prowadzącej do ich wyrażania, w postaci stanowienia, odczytywania (interpretacji) i stosowania prawa?

MULTICENTRYCZNOŚĆ SYSTEMU PRAWA

WYKSZTAŁCENIE SIĘ:

- o obszaru „współgospodarowania”
- o multicentrycznego oddziaływania
- o podziału kompetencji quoad usum

WSPÓLNOŚĆ ELEMENTU

„ODCZYTYWANIA” – „OBUSTRONNIE
PRZYJAZNA WYKŁADNIA”

RACJONALIZACJA TOCZONEGO SPORU

MULTICENTRYCZNOŚĆ

- o jeszcze bardziej wyrazistą postać multicentryczność przybiera z uwagi na **transgraniczność prawa**. Okazuje się, że współcześnie na terenie jednego państwa, jednego terytorium, operują także **ośrodki zewnętrzne**
- o **multicentryczność** jest obecnie faktem i nawet koniecznością z racji rozwoju, współpracy i kontroli międzynarodowej, wymaga nie tylko własnej akceptacji, ale także uświadomienia sobie przede wszystkim potrzeby i opracowania narzędzi umożliwiających współistnienie: rozwiązywanie kolizji, łagodzenie konfliktów – bez naruszenia samej zasady dzielenia się zajęтым polem przez kilka ośrodków

MULTICENTRYCZNOŚĆ SYSTEMU PRAWA

WNIOSKI

- I. w warunkach multimetryczności prawa miejsce w hierarchii, osiągnięte w ramach jednego ośrodka, nie daje gwarancji wpływu na kompetencje realizowane w ramach innego ośrodka, nie stanowi z nim nierozłącznego iunctim
- II. struktura systemu prawa, jaka ukształtowała się w wyniku akcesji, rodzi deficyt znajomości i sprawności posługiwania się narzędziami kolizyjnymi, decydującymi nie tylko o rozgraniczeniu kompetencji, ale – przede wszystkim – zapewnieniu funkcjonalnej kompatybilności systemu

PYTANIE: czy taki multicentryczny układ prawny można w ogóle nazwać systemem?

ZASADA PRZYJAZNEJ WYKŁADNI

- o ma **działać w dwie strony**
- o umożliwienie **rozgraniczenia**, ale i „**współfunkcjonowania**” obu porządków
- o uświadomienie sądom krajowym złych skutków braku wrażliwości na „**cień europejski**” lub lekceważenie istnienia tego cienia
- o wykładnia prowadząca do **kompatybilnego współfunkcjonowania** na terytorium państwa, prawa wspólnotowego i krajowego
- o „cień semantyczny”, „cień aksjologiczny”, „cień europejski”
- o o technikach i procedurach wykładni decyduje zazwyczaj **ogólny poziom kultury prawnej i wiedzy prawniczej**, przyswojonej przez szerokie kręgi praktyki
- o modyfikacja pojęcia **suwerenności**
- o **rośnie** tym samym (i **komplikuje się**) **rola sędziego**

wykładnia i stosowanie prawa

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

WYKŁADNIA PRAWA

REGUŁY EGZEGEZY

o reguły egzegezy – reguły opracowywania tekstów prawnych. Reguły egzegezy dzielimy na reguły:

- I. interpretacyjne (reguły wykładni),
- II. inferencyjne (reguły wnioskowań prawniczych)
- III. kolizyjne.

DYREKTYWY INTERPRETACYJNE I STOPNIA I II STOPNIA

PODSTAWOWE RODZAJE WYKŁADNI PRAWA

NORMATYWNE TEORIE WYKŁADNI

STOSOWANIE PRAWA

POJĘCIE I RODZAJE STOSOWANIA PRAWA

o Jerzy Wróblewski:

stosowanie prawa to **proces ustalania przez organ państwa konsekwencji prawnych faktów w sposób wiążący** (dla określonych podmiotów) **na podstawie norm** prawa obowiązującego. Rezultatem tego procesu jest **decyzja stosowania prawa**, polegająca na sformułowaniu „normy” **jednostkowej i konkretnej**

o Jerzy Leszczyński:

stosowanie prawa jest to **proces decyzyjny podejmowany przez kompetentny organ państwowy** (inny upoważniony podmiot) prowadzący do **wydania wiążącej decyzji o charakterze jednostkowym** (decyzji indywidualno – konkretnej)

TYPY STOSOWANIA PRAWA

I. typ sądowy

II. typ kierowniczy

III. typ administracyjny

MODELE STOSOWANIA PRAWA

MODEL DECYZYJNY STOSOWANIA PRAWA (ELEMENTY)

UZASADNIENIE DECYZJI STOSOWANIA PRAWA

POJĘCIE I RODZAJE IDEOLOGII STOSOWANIA PRAWA

zagadnienia na kolokwium

KLAUDIA GACZOŁ

Katedra Teorii i Filozofii Prawa

ZAGADNIENIA NA KOŁOKWIUM

ROZDZIAŁ 1 I ROZDZIAŁ 2

- 1) Określenie prawoznawstwa. Podział nauk prawnych.
- 2) Nauki historycznoprawne. Dogmatyka prawa. Teoria państwa i prawa. Nauki pomocnicze prawoznawstwa. Charakterystyka.
- 3) Ontologia, epistemologia, aksjologia prawa oraz metodologia prawoznawstwa. Wyjaśnić czym zajmują się te działy filozofii, na jakie pytania odpowiadają.
- 4) Prawo jako norma
- 5) Prawo jako fakt (społeczny, psychiczny)
- 6) Prawo jako wartość
- 7) Prawo jako zjawisko ontologicznie złożone
- 8) Pojęcie płaszczyzny badawczej prawoznawstwa i jej rodzaje.
- 9) Wielopłaszczyznowość metodologiczna prawoznawstwa.
- 10) Integracja wewnętrzna i zewnętrzna prawoznawstwa.
- 11) Założenie o racjonalności prawodawcy.

ROZDZIAŁ 19

- 1) Pojęcie systemu prawa. System typ, system konkretny.
- 2) niesprzeczność systemu prawa.
Rodzaje sprzeczności i sposoby ich usuwania.
- 3) Zupełność systemu prawa.
- 4) Luki w systemie prawa.
- 5) Więzy statyczne i więzy dynamiczne w systemie.
- 6) System prawa jako system mieszany (wskazać jakie mamy elementy statyczne i jakie dynamiczne).
- 7) System prawa kontynentalnego.
- 8) System prawa anglosaskiego. Precedens.

ZAGADNIENIA NA KOLOKWIUM

ROZDZIAŁ 21 I ROZDZIAŁ 22

- 1) Pojęcie wykładni prawa i rodzaje wykładni prawa w ujęciu Jerzego Wróblewskiego.
- 2) Dyrektywy interpretacyjne I i II stopnia.
- 3) Charakterystyka i dyrektywy wykładni językowej.
- 4) Charakterystyka i dyrektywy wykładni systemowej.
- 5) Charakterystyka i dyrektywy wykładni funkcjonalnej.
- 6) Normatywne teorie wykładni prawa: statyczna i dynamiczna.
- 7) Pojęcie stosowania prawa i modele teoretyczne stosowania prawa (funkcjonalny, decyzyjny, informacyjny - po dwa zdania, żeby ująć istotę każdego z nich).
- 8) Typy stosowania prawa: sądowy, kierowniczy.
- 11) Decyzyjny model stosowania prawa (charakterystyka i etapy).
- 12) Legalna i swobodna ocena dowodów.
- 13) Uzasadnienie decyzji stosowania prawa (podstawa prawna i faktyczna, uzasadnienie częściowe i końcowe, uzasadnienie wewnętrzne i zewnętrzne).
- 14) Pojęcie ideologii stosowania prawa u Jerzego Wróblewskiego.
- 15) Ideologia związanej i swobodnej decyzji stosowania prawa.
- 16) Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej.